

Dr Joanna Grubicka

ORCID 0000-0001-7934-6044

Akademia Pomorska w Słupsku

Instytut Bezpieczeństwa i Zarządzania

Katedra Bezpieczeństwa Narodowego

Zakład Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni

ZJAWISKO STALKINGU. MOŻLIWOŚCI PRAWNOKARNEJ REAKCJI NA ZACHOWANIA STALKERA

Streszczenie

Etiologia cyberprzestępczości ma charakter złożony i wielowymiarowy a ponadto zależy od wpływu kultury masowej zmieniającej się w perspektywie upowszechniania IT i niekontrolowanego korzystania z nowych mediów. Dynamiczny rozwój Internetu spowodował, że cyberprzestrzeń stała się obszarem intensywnych działań stalkerów. W przepisach Kodeksu Karnego, ustawodawca określił dolegliwości karne związane z czynem zabronionym jakim jest stalking i cyberstalking. Celem przedstawionych rozważań było ustalenie czy normy prawne są wystarczające do zwalczania tego zjawiska w przestrzeni społecznej. Artykuł omawia stalking jako przestępstwo oraz kary jakie grożą za jego popełnienie w Polsce i wybranych krajach europejskich. W publikacji zawarto także najważniejsze tezy dotyczące powodów wzrostu liczby przestępstw związanych z nękaniami, ich rozmiary, tendencje oraz sposoby zapobiegania zjawisku.

Słowa kluczowe: wirtualna rzeczywistość • stalking • cyberstalking
• bezpieczeństwo personalne w cyberprzestrzeni.

**THE PHENOMENON OF STALKING.
LEGAL RESPONSES TO STALKING BEHAVIOURS**

Abstract

The etiology of cybercrime is complex and multidimensional and depends on the impact of mass culture changing in terms of IT diffusion and uncontrolled use of social media. The dynamic development of the Internet has made cyberspace an area of intense stalker activity. In the provisions of the Criminal Code, the legislator has defined the penalties related to the criminal act of stalking and cyberstalking. The aim of the considerations presented in the following article was to determine whether the legal norms are sufficient to fight these phenomena in social space. The article discusses ant-stalking laws in Poland and selected European countries. The publication also contains the most important theses regarding the reasons for the increase in the number of crimes related to harassment, their seriousness, trends and ways of preventing this phenomenon.

Keywords: virtual reality • persecution • cyberstalking • personal security in cyberspace.

Wprowadzenie

Użytkownicy cyberprzestrzeni, którzy biorą udział w różnego rodzaju społecznościach wirtualnych zaczynają wierzyć, że nie jest to jedynie symulacja kontaktu z drugim człowiekiem lub grupą, a właściwa forma komunikacji międzyludzkiej¹. Według W. Burszty prowadzi to do zjawiska społecznej samotności, trudności w definiowaniu własnej tożsamości, a także braku umiejętności komunikowania się z innymi *face to face*². Z obserwacji internetowego życia społecznego wynika, że aktywność jego członków jest początkiem interakcji kontynuowanej w rzeczywistości lub na odwrót, interakcja jest przenoszona i kontynuowana w przestrzeni wirtualnej. Pokazuje to, że wirtualna społeczność jest nie do końca odrębną rzeczywistością, a tylko jednym ze sposobów na przebieg interakcji, która może wpływać na inne aspekty ludzkiego życia³,

---

¹ W. J. Burszta, *Internetowa Polis w trzech krótkich odsłonach* [w:] *Ekran, Mit, Rzeczywistość*, W. J. Burszta (red.), Warszawa 2003, s. 175, ISBN 8371632754.

² Tamże, s. 159.

³ J. Grubicka, *Konwergencja technologiczna a system bezpieczeństwa infor-*

ponieważ często do relacji online jej uczestnicy wnoszą swój status społeczno-ekonomiczny, płeć, wiek, środowisko kulturowe, związki offline. Zdaniem M. Smith wirtualną społeczność określa pięć podstawowych cech, które przy tym nie są osiągalne w komunikacji tradycyjnej. Są to m.in.: aprzeestrzenność, asynchroniczność, acielesność, stygmatyczność, anonimowość. Zależność wirtualnej społeczności o przypisanych cechach w perspektywie analiz patologii społecznych zestawiono na Rycinie 1. Jednakże, jak w każdej przestrzeni społecznej i również w cyberprzestrzeni pojawiają się różnego rodzaju dewiacje, czyli zachowania, które w większym lub mniejszym stopniu odbiegają od obowiązujących norm, obowiązującego systemu wartości.

Patologie społeczne to jedno z największych zagrożeń dla człowieka w społecznej przestrzeni bezpieczeństwa, jakkolwiek często jest pomijane lub marginalizowane w szeroko rozumianej problematyce bezpieczeństwa społecznego. A jest to problem ważny nie tylko z perspektywy dotkniętych patologią jednostek, ale i całego społeczeństwa. Nie jest ważne czy występują nowe, czy stare oznaki i czy inne społeczeństwa jeszcze silniej ulega dezintegracji. Ważne jest, że wszystkie te zjawiska wskazują na poważną chorobę społeczeństwa.

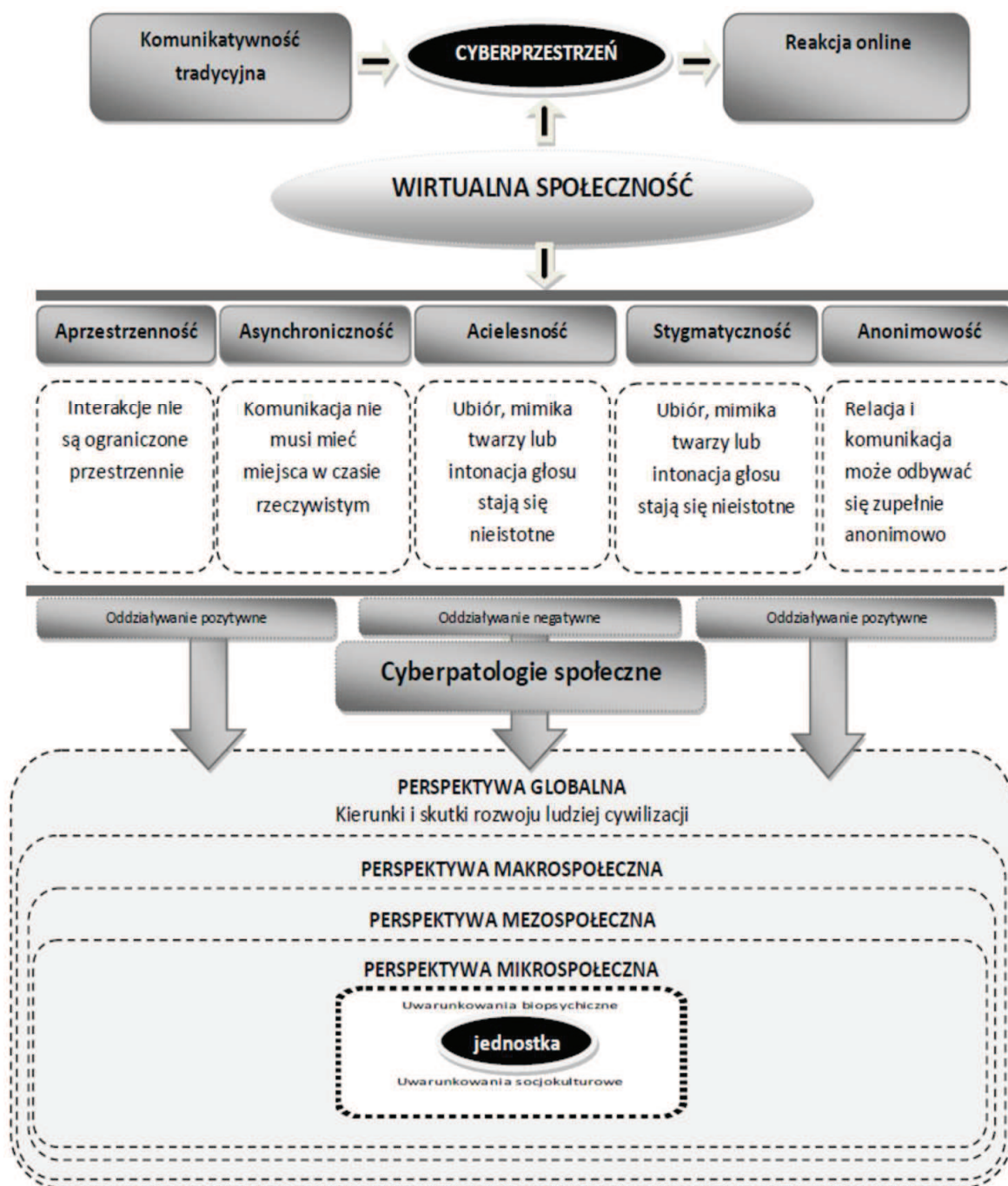
Obecnie często używa się zamiennie terminów „dewiacja” i „patologia społeczna”, mimo, że ich znaczenie różni się. Dewiacja społeczna – to wszelkie odchylenie od normy społecznej, od społecznych wzorców obowiązujących w danej społeczności. J. Kwaśniewski określił dwa typy dewiacji, pozytywną i negatywną. Pierwsza z nich dotyczy takiego naruszenia norm, które nie ma na celu wyrządzenia szkody, lecz przeciwnie – rozwój, dobrostan. Jest ona utożsamiana z takimi zachowaniami jak: nonkonformizm, twórczy niepokój, altruizm, pozytywne nieprzystosowanie. Charakteryzują ją następujące cechy: odstępstwo od normy powinności, nieegoistyczna motywacja, bunt i pozytywna reorganizacja w sferze skutków. Dewiacja negatywna natomiast jest odstępstwem od normy obowiązku, jest szkodliwa i destruktywna zarówno w sferze motywacji, jak i konsekwencji⁴.

---

macji [w:] *Nowoczesne technologie na rzecz bezpieczeństwa*, W. Filipkowski (red.), Gdynia 2015, s. 53, ISBN 978-83-941308-7-9.

⁴ Tamże, s. 130.

Rycina 1. Wirtualna społeczność z perspektywy analizy patologii społecznych

Źródło: opracowanie własne.

Rozważania nad istotą dewiacji komplikuje dodatkowo fakt, że określenie to nie odnosi się wyłącznie do ludzkich zachowań. Terminu tego używa się czasem jako synonimu tzw. problemów społecznych, stanu dezorganizacji oraz patologii społecznej, a także dla wyróżnienia pewnych kategorii ludzi, podkultur lub instytucji.

Zachowania dewiacyjne nie są jednoznacznie interpretowane i ich określenie jest zależne od przyjętych systemów normatywnych w danym społeczeństwie. W niektórych ujęciach teoretycznych definiowane jest relatywistycznie jako zachowanie, które zostało przez społeczność zdefiniowane jako dewiacyjne.

Patologię społeczną definiuje się jako negatywne zjawisko społeczne, które charakteryzują następujące cechy: naruszenie norm i wartości, destruktywność zachowania, występowanie w większej zbiorowości, konieczność wykorzystania zbiorowej siły – w celu poradzenia sobie z tym problemem. Przypisane kryteria w przestrzeni rzeczywistej, w cyberprzestrzeni przyjmują cechy, m.in. zachowania odbiegającego od norm, sprzecznego z systemem wartości, powodującego społeczne szkody o charakterze destrukcyjnym oraz zachowania, które wymagają odpowiedniej interwencji społecznej poprzez powołanie osób lub instytucji, które im przeciwdziałają.

Stalking – przyczyny

Zdaniem D. Woźniakowskiej-Fajst „stalking” to każda ingerencja w psychikę innej osoby. Ingerencja ta godzi w emocje, wywołuje negatywne skutki zarówno jednorazowe, jak i długotrwałe, które mogą się ujawnić od razu lub być odsunięte w czasie. Do specyfiki każdej przemocy emocjonalnej, także w przypadku nękania, należy powtarzalność zachowań sprawcy. Tymczasem w typowym przebiegu „procesu nękania”, zwłaszcza na początku swojego zainteresowania pokrzywdzonym, sprawca nie krzywdzi go, przeciwnie – przysyła kwiaty, prezenty, listy miłosne itp.⁵. Samo zjawisko nękania nie jest nowym zjawiskiem społecznym, jednak w polskim prawie karnym doczekało się odrębnej regulacji dopiero niedawno. Zaczęto na nie zwracać baczniejszą uwagę stosunkowo niedawno, bo w XX stuleciu. Wtedy to wraz z rozwojem techniki i technologii pojawiły się nowe możliwości w zakresie nękania. Sprzyjający grunt pod jego rozwój tworzy również zauważalna w ostatnich kilkunastu latach zmiana podejścia do prywatności, przejawiająca

---

⁵ <https://e-prawnik.pl/porady-prawne/definicja-stalkingu.html> [Dostęp: 12.07.19].

się w często dość lekkomyślnym udostępnianiu informacji na własny temat z góry nieokreślonej liczbie osób w mediach społecznościowych⁶.

Ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. (Dz. U. Nr 72, poz. 381), która weszła w życie dnia 6 czerwca 2011 r. do polskiego porządku prawnego został wprowadzony nowy typ czynu zabronionego potocznie zwany stalkingiem. Do czasu wejścia w życie przepisu art. 190a k.k.1 na gruncie prawa polskiego nie było odrębnej regulacji dotyczącej nękania, tak o charakterze karnym, jak i cywilnym, statuującej odpowiedzialność nękającego za krzywdy lub straty poniesione przez ofiarę. Zachowania przybierające postać uporczywego nękania były jednak znane w polskim systemie prawnym dużo wcześniej. Ustawą z 14 listopada 2003 r., która weszła w życie 1 stycznia 2004 r., do Kodeksu pracy wprowadzono art. 94, który w § 2 przewiduje definicję mobbingu oznaczającego działania lub zachowania dotyczące pracownika lub skierowane przeciwko pracownikowi, polegające na uporczywym i długotrwałym nękaniu lub zastraszaniu go, wywołujące u niego zaniżoną ocenę przydatności zawodowej, powodujące lub mające na celu poniżenie lub ośmieszenie, izolowanie go lub wyeliminowanie z zespołu współpracowników⁷. Aktualnie przedmiotem ochrony przepisu 190a k.k. jest wolność człowieka, co wprost sugeruje umieszczenie go w rozdziale Kodeksu karnego „Przestępstwa przeciwko wolności”. Chodzi tu o wolność od niepożądanego zachowania się innej osoby, które wraz z upływem czasu i nasileniem może wywoływać zagrożenie, naruszać prywatność, a w konsekwencji nie pozwalać na normalne funkcjonowanie nękanego osoby i osób jej bliskich. Będzie to zarówno wolność „od” zachowań nękającej osoby, jak i wolność „do” życia w takich warunkach, w jakich mogłaby żyć osoba, gdyby nie przestępcze działanie nękającego. Zatem ostatecznie przedmiotem ochrony tego przepisu jest prawo do życia w spokoju, prawo do życia bez naruszania prywatności, w warunkach wolnych od przymusu znoszenia zachowań osoby nękającej. Jest to również prawo do tego, aby funkcjonować w granicach

---

⁶ M. Budyn-Kulik, *Wybrane psychologiczne aspekty nękania* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 251, ISBN 9788381246231.

⁷ K. Nazar, *Prawnokarna ocena nękania przed wejściem w życie art. 190a § 1 i 3 k.k.* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 13-14, ISBN 9788381246231.

obowiązującego prawa tak, jak się chce, a nie jak narzuca osoba, która swoją dokuczliwą obecnością, bądź też jakąkolwiek inną formą działania skierowaną wobec pokrzywdzonego, uniemożliwia lub utrudnia swobodne decydowanie o swoim życiu.

Wolność i prywatność to wartości ujęte także w Konstytucji RP. Artykuł 31 ust. 1 ustawy zasadniczej stanowi, że wolność człowieka podlega ochronie prawnej, a jej art. 47 przewiduje, że każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym. Na pewno zatem wprowadzenie art. 190a k.k. czyni zadość tym konstytucyjnym standardom ochrony wolności i prywatności, choć dotychczasowy brak odrębnej regulacji w analizowanym zakresie nie był też z nimi sprzeczny, gdyż ochronę tych dóbr zapewniały inne przepisy, a dopiero ich nieskuteczność lub przekonanie o tym ustawodawcy doprowadziły do nowelizacji prawa w kierunku objęcia przedmiotowych zachowań odrębnym przepisem prawa karnego⁸.

Przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. ma miejsce, gdy sprawca przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej, doprowadza do wskazanego w przepisie skutku. Jak twierdzi M. Jachimowicz, użycie zwrotu „nękanie” dostatecznie oddaje sens przedmiotowych zachowań, w szczególności zachowań powtarzalnych, odbieranych przez pokrzywdzonego jako dręczenie, będące oddziaływaniem na jego wolność, skutkujące wywołaniem poczucia zagrożenia lub naruszenia prywatności. Ustawodawca nie definiuje jednak tego terminu, który oznacza niepokojenie, dokuczanie, niedawanie spokoju, prześladowanie kogoś, dręczenie lub trapienie. Ważny jest odbiór takich zachowań sprawcy przez pokrzywdzonego, zaś intencje sprawcy są tu bez znaczenia, choć musi on mieć świadomość, że jego zachowanie jest niechciane, a nie ma znaczenia, czy nękający będzie działał z chęci dokuczenia pokrzywdzonemu, czy też z powodu potrzeby jego admiracji.

Jak uważa J. Fronczak przyczyn stalkingu należy upatrywać również w przemianach społeczno-kulturowych. I tak w uporczywym nękaniu doszukuje się malejącego znaczenia zaufania w społeczeństwie spowodowanego wzmożeniem procesu urbanizacji,

---

⁸ R. Krajewski, *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy”, 2012/5/s. 3, ISSN 0867-7255.

zmuszającej ludzi do życia wśród osób im nieznanych, co w konsekwencji prowadzi do zwiększonej wrażliwości i braku zaufania do osób trzecich⁹. Jest też teoria starająca się wiązać zjawisko stalkingu z emancypacją kobiet. Według niej zniesienie dawnego patriarchalnego systemu oraz rosnąca rola kobiet w życiu społecznym wywołały u mężczyzn frustrację, z którą próbują oni sobie poradzić poprzez wzmożoną kontrolę nad życiem innych kobiet¹⁰.

Przestępstwo uporczywego nękania jest stypizowane jako przestępstwo powszechne. Może być popełnione przez każdą osobę zdolną do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Płeć nie odgrywa tu roli. Nie zmienia to faktu, że bez względu na powszechność przewidzianą prawem występują różnice w relacjach obyczajowych. Ponieważ czynu tego dopuszczają się zarówno kobiety, jak i mężczyźni, ma znaczenie o tyle, że może zaprzeczać stereotypowym opiniom na temat kobiet¹¹.

Filarem jest założenie powiązania pomiędzy sprawcą i ofiarą. Określenie „powiązanie” należy w tym wypadku interpretować bardzo rozległe. Nie odnosi się jedynie do pojęcia relacji, rozumianej jako więź natury emocjonalnej (np. były towarzysz życia), fizycznej (partner seksualny) lub nawet zawodowej (stosunek lekarz-pacjent, współpracownik itp.), które cechują się obustronnością o różnym stopniu intymności i intensywności. Omawiana więź może wynikać również z subiektywnego stosunku sprawcy do pokrzywdzonego, w którym potencjalna ofiara nie jest nawet świadoma istnienia osoby stalkera. Szczególne znaczenie w zrozumieniu istoty zjawiska uporczywego nękania ma zachowanie stalkera. Można przyjąć, iż owa „wyjątkowość” stalkingu wynika z pewnego rodzaju przenikania się zachowań naganych z punktu widzenia prawa karnego (np. naruszanie nietykalności cielesnej, groźby), irrelevantnych (wystawianie pod drzwiami innej osoby), a także w niektórych przypadkach wręcz pożądanym i akceptowanym w kontekście zasad współżycia społecznego lub przyjętych zwy-

---

⁹ J. Fronczak, *Stalking z perspektywy interdyscyplinarnej*, „Białostockie Studia Prawnicze”, z. 13, 2013 s. 151, ISSN 1689-7404.

¹⁰ Tamże.

¹¹ M. Płatek, *Stalking – reforma prawa czy dogmatyczny (d)efekt genderowych uchybień zasadzie neutralności prawa* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 216, ISBN 9788381246231.

czajów (przy zachowaniu zdroworozsądkowych granic lub umiaru, np. kupowanie kwiatów, dawanie prezentów)¹².

Według J. Kosińskiej ważne jest, aby próbować chronić siebie przed tym zjawiskiem i podejmować wszelkie działania prewencyjne. Zaleca się, aby prowadzić dziennik i odnotowywać w nim wszystkie kolejne przypadki stalkingu, pamiętając o zapisaniu daty, czasu (np. pora dnia), miejsca, w którym nastąpiła obserwacja lub nagabywanie, świadków lub osoby nam towarzyszące w danym momencie, przebieg zdarzenia, np. zaczepianie, wręczanie prezentów przez osoby, którym wcześniej zakazano kontaktu, śledzenie itp. Jeżeli osoba otrzyma wiadomość mailową lub list, należy je przechowywać lub wydrukować, należy również przechowywać paczki, prezenty, kwiaty, liściki, które mogą posłużyć za dowód lub do specjalistycznych badań. Należy poinformować rodzinę, znajomych, pracodawcę o działaniach stalkera, im więcej osób o tym wie, tym lepiej dla pokrzywdzonego. Organy ścigania we Włoszech i Stanach Zjednoczonych zalecają, aby nie działać na własną rękę, nie spotykać się ze stalkerem w cztery oczy, nie rozmawiać i nie próbować radzić sobie z tym problemem we własnym zakresie¹³. Rozważając zachowanie ofiar stalkingu w Polsce, daje się niestety zauważyć niską świadomość w kwestii zabezpieczenia dowodów.

Prowadzone zarówno w Polsce, jak i na świecie badania nad przestępstwem stalkingu wskazują, iż zdecydowaną większość wśród sprawców nękania stanowią mężczyźni. Badania przeprowadzone przez P. Tjaden i N. Thoennes w 1997 r. na grupie 16 000 osób (8000 kobiet i 8000 mężczyzn) wykazały, że wśród sprawców aż 87% stanowią mężczyźni¹⁴. Kobiety stanowią tu zdecydowaną mniejszość. Za interesujące należy uznać, że największy udział procentowy kobiet jako sprawczyń uporczywego nękania dotyczy relacji kobieta (sprawca) – kobieta (ofiara)¹⁵.

---

¹² D. Jędreka, *Stalking w świetle badań empirycznych* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.) Warszawa 2018, s. 271-272, ISBN 9788381246231.

¹³ J. Kosińska, *Prawnokarna problematyka stalkingu*, „Prokuratura i Prawo” Nr 10/ 2008 s. 46.

¹⁴ M. Budyn-Kulik, *Wybrane psychologiczne aspekty nękania* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 261, ISBN 9788381246231.

¹⁵ Tamże, s. 268.

Podział stalkerów na pięć grup zaproponowali P. E. Mullen, M. Pathé i R. Purcell¹⁶. W Tabeli nr 2 przedstawiono główne przyczyny działań stalkerów oraz podstawowe cechy tych działań.

Tabela 1. Podział stalkerów według P.E. Mullen, M. Pathé i R. Purcell

Podział stalkerów	Przyczyna nękania	Cechy charakterystyczne
Odrzuceni	Zawód miłosny	Ambiwalentność zachowania, zaburzenia osobowości. jak np. osobowość narcystyczna, urojeń, największa wytrwałość w nękanii swoich ofiar, intensywność zachowań oraz szeroki wachlarz podejmowanych działań.
Uczuciowi	Np. związanie się z osobą nękaną będącą w chwili obecnej bliskim znajomym	Ten rodzaj sprawców odpowiada za najdłuższe okresy nękania swoich ofiar.
Poszukujący relacji	Próba dążenia do nawiązania relacji (często intymnej) z inną osobą	Największy współczynnik recydywy i jednocześnie najkrótszy okres czasu podejmowanych zachowań.
Urażeni	Sprawienie, by ofiara cierpiała, była nieszczęśliwa, przestraszona.	Wybuchowość działań, przy czym (co do zasady) są one zdecydowanie mniej rozciągnięte w czasie.
Drapieżcy	Obsesja na tle seksualnym mogąca doprowadzić do zabójstwa	Ich zachowania są przemyślane i służą osiągnięciu określonego celu – zazwyczaj związanego z przemocą seksualną.

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁶ P. E. Mullen, R. Mackenzie, J.R. Ogloff, M. Pathé, T. McEwan, R. Purcell, *Assessing and managing the risks in the stalking situation*, J Am Acad Psychiatry Law 2006, 34(4), s. 439-450.

Obecnie jest wiele możliwych przyczyn stania się ofiarą stalkera. I tak na przykład ofiara uporczywego nękania za pośrednictwem Internetu, tzw. ofiara cyberstalkingu często sama dostarcza sprawcy danych, materiałów, informacji. Współczesny człowiek chętnie korzysta z Internetu, udziela się na portalach społecznościowych, czyta, a nawet sam pisze blogi, ma profil na Facebooku, posiada konto na YouTube, zamieszcza zdjęcia za pośrednictwem Instagramu. Nie zastanawia się, że dane te odpowiednio preparowane mogą posłużyć sprawcy do uporczywego nękania, szantażu, gróźb, a także chęci nawiązania kontaktu. Upublicznianie prywatnych materiałów pokrzywdzonego, wykradzionych z jego komputera lub telefonu albo powierzonych przez ofiarę nosi nazwę *doxing*¹⁷.

Stalking w kodeksie karnym w Polsce i wybranych krajach europejskich

Istnieją różne definicje zjawiska stalkingu. Według K. Chałubińskiej-Jentkiewicz i M. Karpiuka stalking to złośliwe i powtarzające się nagabywanie, naprzykrzanie się czy prześladowanie, zagrażające czyjemuś bezpieczeństwu. Stalking jest często powiązany z czynami karalnymi, tj. zniesławieniem i zniewagą. Przykładowe zachowania definiowane jako stalking to śledzenie ofiary, osaczanie jej i ciągle, powtarzające się nagabywanie. Działania te są szczególnie niebezpieczne, gdy mogą przybrać formę przemocy fizycznej zagrażającej życiu ofiary¹⁸.

W polskim kodeksie karnym przestępstwo stalkingu zapisano następująco:

Art. 190a

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie

---

¹⁷ J. Sobczak, K. Kakareko, *Nękanie w Internecie* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 195 – 214, ISBN 9788381246231.

¹⁸ K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Karpiuk, *Prawo nowych technologii. Wybrane zagadnienia*, Monografie LEX, Warszawa 2016, ss. 484, ISBN 978-83-264819-18.

zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do 3 lat.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wykorzystuje wizerunek innej osoby lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Ściganie przestępstw określonych w § 1 i 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Od 6 czerwca 2011 r. stalking stanowi przestępstwo, zagrożone karą pozbawienia wolności do 3 lat (art. 190a § 1 k.k.) lub – w przypadku doprowadzenia ofiary do próby samobójczej – do 10 lat.

Według M. Spitzera za stalking uznaje się działania człowieka, który masywnie i długotrwanie wywiera presję psychiczną na inną osobę, a więc na nią czatuje, doprowadza do niechcianych kontaktów lub śledzi. W przeciwieństwie do mobbingu w przypadku stalkingu najczęściej istnieje lub istniał silny związek między sprawcą a ofiarą, wyjątkiem są tu osoby publiczne, które stają się ofiarami stalkingu ze strony swoich zwolenników lub fanów. Do częstych motywów należą: nieodwzajemniona miłość, zemsta, nienawiść lub urażona duma¹⁹.

Z kolei według art. 34 konwencji stambulskiej nękaniami jest umyślne, powtarzające się zastraszanie innej osoby powodujące, że obawia się ona o swoje bezpieczeństwo²⁰.

Zdaniem D. Westrupp „stalking jest zbiorem zachowań (ang. *constellation of behavior*), które: są powtarzalnie i bezpośrednio kierowane do określonej osoby bądź celu; postrzegane są przez nią jako niepożądane i natrętne; wyzwalają u nękanej osoby niepokój lub strach”. Stalking jest zachowaniem, które charakteryzują powtarzające się próby nawiązania kontaktu z inną osobą w sposób wywołujący cierpienie lub uzasadniony lęk²¹.

¹⁹ M. Spitzer, *Cyberchoroby. Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, wyd. Dobra Literatura, Słupsk 2016, s. 170-171, ISBN 978-83-65223-54-8.

²⁰ Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz. U. 2015 poz. 961).

²¹ A. Siemaszko, B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking w Polsce – rozmiary – formy – skutki. Raport z badania nt. uporczywego nękania.*, „Archiwum Kryminologii” tom XXXII, 2011, s. 50.

Stalking według amerykańskiej ustawowej definicji to „celowe, złośliwe, wielokrotne prześladowanie i molestowanie innej osoby zagrażające jej bezpieczeństwu”. Zgodnie z definicją niemiecką to: „celowe i powtarzające się prześladowanie albo molestowanie osoby, które zagraża jej fizycznej lub psychicznej nietykalności oraz bezpieczeństwu”²².

D. Woźniakowska-Fajst podaje, że „stalking to każda ingerencja w psychikę innej osoby. Godzi ona w jej emocje, wywołuje negatywne dla niej skutki – zarówno jednorazowe, jak i długotrwałe; mogące się ujawnić od razu lub być odsunięte w czasie. Do specyfiki każdej przemocy emocjonalnej, także w przypadku nękania, należy powtarzalność zachowań sprawcy. Literatura prawnicza wskazuje na liczne wątpliwości odnośnie znaczenia określenia „nękanie”, które do tej pory nie funkcjonowało w Kodeksie Karnym. Komentatorzy uważają, że ze słownikowej definicji tego terminu wynika, że nękać to ustawicznie dręczyć, trapić, niepokoić (czymś) kogoś; dokuczać komuś, nie dawać chwili spokoju czy bezustannie niepokoić, gnębić, prześladować kogoś; nie dawać wytchnienia, spokoju; trapić. Znamię czasownikowe wyczerpuje zatem tylko te sytuacje, w których sprawca sprawia przykrość pokrzywdzonemu czy krzywdzi go. Tymczasem w typowym przebiegu procesu nękania, zwłaszcza na początku swojego zainteresowania pokrzywdzonym, sprawca nie krzywdzi go, przeciwnie – przysyła kwiaty, prezenty, listy miłosne itp.”²³.

Jak uważa J. Skarżyńska-Sernaglia stalking jest to bezustanne, obsesyjne i uciążliwe nękanie ofiary w wyniku różnego rodzaju naruszeń wolności, prywatności i przestrzeni osobistej w skutek czego osoba poszkodowana doświadcza niepokoju i dyskomfortu psychicznego oraz fizycznego. Stalking jest rodzajem przemocy psychicznej. U jego ofiar często zaobserwować można:

- trudności w nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich;
- obawy o bezpieczeństwo własne i osób najbliższych;
- podenerwowanie;
- rozdrażnienie;
- depresję²⁴.

---

²² http://uwm.edu.pl/mkks/wp-content/uploads/05_Mrozek_J.pdf, s. 74, [Dostęp: 12.06.2019].

²³ <https://e-prawnik.pl/porady-prawne/definicja-stalkingu.html>, [Dostęp: 12.06.19].

²⁴ <http://www.psychologia.net.pl/arttykul.php?level=415> [Dostęp: 28.05.2019].

Według art. 34 konwencji stambulskiej stalkingiem (nękaniem) jest umyślne, powtarzające się zastraszanie innej osoby powodujące, że obawia się ona o swoje bezpieczeństwo. Według pkt 182–186 Raportu wyjaśniającego do konwencji stalking może polegać na powtarzającym się lub obserwowaniu innej osoby czy śledzeniu jej, a także daniu ofierze do zrozumienia, że jest obserwowana lub śledzona. Nękanie może też polegać na fizycznym prześladowaniu osoby, pojawianiu się w jej miejscu pracy, w ośrodku sportowym lub szkolnym, a także prześladowaniu ofiary w wirtualnym świecie (czaty, portale społecznościowe itp.). Angażowanie się w niechcianą komunikację pociąga za sobą prowadzenie aktywnego kontaktu z ofiarą za pośrednictwem wszelkich dostępnych środków komunikacji, w tym nowoczesnych narzędzi komunikacyjnych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych. Oprócz tego nękanie może również polegać na innych zachowaniach, takich jak uszkodzenie mienia innej osoby, pozostawienie śladów kontaktu z osobistymi rzeczami ofiary, działaniach skierowanych na zwierzę osoby, rozpowszechnianiu fałszywych danych lub fałszowaniu informacji o osobie w Internecie. Zgodnie z Raportem każdy akt nękania musi zostać popełniony umyślnie i z zamiarem wywołania strachu u ofiary²⁵.

11maja 2011 r. w Stambule została uchwalona Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Wprowadzenie czynu zabronionego polegającego na stalkingu jest obowiązkiem państw sygnatariuszy konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, o ile nie zostało złożone stosowne zastrzeżenie²⁶. Państwa członkowskie Rady Europy i inni sygnatariusze niniejszej konwencji uzgodniły to w artykule 34 o treści: *Nękanie: Strony przyjmują konieczne środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia, by za umyślne, powtarzające się zastraszanie innej osoby powodujące, że obawia się ona o swoje bezpieczeństwo, groziła odpowiedzialność karna*²⁷.

---

²⁵ M. Sieńko, *Zjawisko stalkingu i odpowiedzialność karna za stalking na Ukrainie* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 162, ISBN 978-83-812462-31.

²⁶ M. Kulik, *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 133, ISBN 9788381246231.

²⁷ Dz. U. z 2015 r. poz. 961.

W wielu krajach dokonano już kryminalizacji zjawiska nękania zaliczanego do kategorii tzw. przemocy emocjonalnej. Niewątpliwie przyczyniły się do tego nagłośnione przez media przypadki nękania znanych osób, m.in. Jodie Foster, Johna Lennona, Moniki Seles, Rebeki Schaeffer, Agnieszki Kotlarskiej, jak również wyniki przeprowadzonych badań, które jednoznacznie wykazały, że znaczna część ankietowanych przyznała się do doświadczania zjawiska nękania. Ustawodawstwo antystalkingowe istnieje zarówno w państwach europejskich, np. w Austrii, Belgii, Danii, Niemczech, Irlandii, na Malcie, w Holandii, Wielkiej Brytanii, Włoszech, jak i pozaeuropejskich, np. w Kanadzie, Australii, Stanach Zjednoczonych. Z dniem 6 czerwca 2011 r. do grona tych krajów dołączyła również Polska.

Jak zauważa D. Woźniakowska-Fajst, w Europie zjawisko stalkingu ma różne nazwy. W krajach anglosaskich używa się słowa „stalking”, w krajach takich jak Austria, Belgia, Dania, Francja, Holandia, Słowenia i Szwecja stosuje się słowa, które w danym języku odpowiadają znaczeniu słowa „stalking”. Druga grupa to kraje, w których stalking określa się jako „prześladowania/nękania” (ang. *harrasment*) w języku narodowym (Cypr, Czechy, Estonia, Finlandia, Niemcy, Grecja, Węgry, Włochy, Litwa, Luksemburg, Malta, Portugalia, Słowacja i Hiszpania)²⁸ (Tabela 3).

We **francuskim** Kodeksie karnym stalking reguluje art. 222-33-1. Uznano w nim, że stalking to nękanie innej osoby przez powtarzające się słowa lub zachowania, które mają na celu lub które prowadzą do degradacji warunków pracy pokrzywdzonego, mogą zaszkodzić jego prawom, naruszyć jego godność, a także doprowadzić do zakłócenia jego zdrowia fizycznego lub psychicznego bądź perspektyw jego kariery. Czyn podlega karze do 2 lat więzienia poprawczego lub grzywnie do 30000 euro. Jeżeli pokrzywdzonym jest małżonek lub konkubent, sprawca podlega karze do 3 lat pozbawienia wolności i grzywnie do 45000 euro. Jeżeli zachowanie sprawcy spowodowało niezdolność do pracy przekraczającą 8 dni, sprawca podlega karze do 5 lat pozbawienia wolności i grzywny do 75000 euro. Z kolei zgodnie z art. 222-33-2 k.k. Francji w sytuacji, gdy zachowanie sprawcy ma na celu lub

²⁸ Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), LEX 2012, ISBN 978-83-264-3923-0.

proceedi tylko do pogorszenia jego warunków pracy, może naruszyć jego zdrowie fizyczne lub psychiczne, ale nie poniża jego praw i godności, sprawca podlega karze odpowiednio – pozbawienia wolności do 1 roku i grzywnie do 15000 euro, w razie popełnienia czynu na małżonku lub konkubencie do 2 lat pozbawienia wolności i 30000 euro grzywny, wreszcie w razie wystąpienia wskazanych wyżej skutków do 3 lat pozbawienia wolności i 45000 euro grzywny²⁹.

Tabela 3. Wprowadzenie przepisów odnośnie przestępstwa stalkingu w niektórych krajach Europy

KRAJE	Wprowadzenie przepisów odnośnie przestępstwa stalkingu	Uwagi	Kara więzienia	Kary pieniężne
Francja	17.01.2002 r.	-----	Do 2 lat	30.000 euro
		Pokrzywdzony małżonek	Do 3 lat	45.000 euro
		Niezdolność do pracy powyżej 8 dni	Do 5 lat	75.000euro
Austria	01.01.2016	Jeżeli przestępstwo jest wynikiem samobójstwa lub usiłowania popełnienia samobójstwa przez osobę podlega karze pozbawienia wolności do 3 lat.	Do 1 roku	720 stawek dziennych
Niemcy	2007r.	-	Do 3 lat	-----
	10.11.2016r.	Dotyczy jedynie nękania związanego z kontaktem z ciałem		

²⁹ M. Kulik, *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 133-160, ISBN 978-83-812462-31.

KRAJE	Wprowadzenie przepisów odnośnie przestępstwa stalkingu	Uwagi	Kara więzienia	Kary pieniężne
Włochy	2013r.	Wybór sankcji, która ma zostać przypisana sprawcy, pozostaje do oceny sędziego.	Do 6 miesięcy	516 euro
Wielka Brytania	1997r.	-----	Do 6 miesięcy pozbawienia wolności	Nieograniczona grzywna
Belgia	1991 r	Nękanie telefoniczne	Do 2 lat, nadzór elektroniczny, usługa społeczna, usunięcie z niektórych praw	Od 50 do 300 euro
	1998 r	Za utrudnianie przejścia, zaczepienia lub niepożądanego dzwonienia lub obrażania (ogólnie kary zależą od zebranych dowodów)		
Dania	1 marca 2012 r. weszła w życie „Ustawa o miejscu zamieszkania, zakaz pobytu i wydalenia w których zdefiniowano stalking	Sprawca może również zostać pozbawiony kontaktu, obszaru lub lokalizacji. Termin „prześladowanie” nie pojawia się w Kodeksie karnym. Nazywany jest „atakami”.	Do 3 lat	Grzywna czwartej kategorii (19 500 euro).

Źródło: Opracowanie własne.

W **Austrii** Kodeks karny typizuje uporczywe nękanie w § 107a. Czyn polega na bezprawnym i uporczywym nękaniu innej osoby. Przepis § 107a ust. 2 definiuje uporczywe nękanie, stanowiąc, że zachodzi ono, jeśli sprawca działa tak, by zdobyć nieuzasadniony wpływ na życie pokrzywdzonego, przez wizyty, za pomocą teleko-

munikacji, albo tworzy za pomocą komunikacji lub za pośrednictwem osób trzecich warunki do kontaktowania się z pokrzywdzonym. Uporczywe nękanie zachodzi także wtedy, gdy sprawca zamawia, używając cudzych danych, towary lub usługi na rachunek innej osoby. Zgodnie z § 107a ust. 1 podlega karze do 1 roku pozbawienia wolności lub grzywnie³⁰.

Przepis § 238 ust. 1 k.k. **Niemiec** stanowi, że nękanie polega na uporczywych wizytach, próbach nawiązywania kontaktu z pokrzywdzonym za pomocą środków telekomunikacyjnych, innych środków łączności lub za pośrednictwem innej osoby, nadużywaniu danych osobowych pokrzywdzonego i zamawianiu dla niego towarów lub usług, albo nakłanianiu innych osób do kontaktowania się z nim, grożeniu jemu lub osobie mu bliskiej pozbawieniem życia, naruszeniem ciała, zdrowia lub wolności, a także na podejmowaniu innych porównywalnych działań³¹.

Zgodnie z art. 612 bis k.k. **Włoch**, kto wielokrotnie grozi lub nęka inną osobę, w celu wywołania trwałego stanu lęku lub strachu lub wywołania uzasadnionej obawy o bezpieczeństwo swoje lub swojej najbliższej rodziny, albo w celu zmuszenia pokrzywdzonego do zmiany stylu życia, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 4 lat, chyba że czyn jest zabroniony pod surowszą karą na podstawie innego przepisu. Kara podlega zaostrzeniu, jeżeli sprawca jest byłym partnerem pokrzywdzonego. Kara podlega zaostrzeniu o połowę, jeżeli pokrzywdzony jest nieletni, niepełnosprawny, jest kobietą w ciąży albo gdy czyn został popełniony z posłużeniem się bronią bądź przez osobę zamaskowaną. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, co nie dotyczy czynu popełnionego z pokrzywdzeniem małoletniego lub niepełnosprawnego, a także sytuacji, gdy nękanie było połączone z innym przestępstwem. Ustawa ustala termin na rozpoznanie sprawy – 6 miesięcy od złożenia wniosku³².

W **Wielkiej Brytanii** karalność zachowań uznawanych za typowe przejawy stalkingu wprowadził po raz pierwszy, pod niewątpliwym wpływem zresztą inspiracji amerykańskich, akt prawny znany jako Protection from Harassment Act z 1997 r. W pierwot-

---

³⁰ Tamże, 145-146.

³¹ Tamże, 156-159.

³² Tamże, s. 160.

nym brzmieniu ten akt prawny przewidywał odpowiedzialność za nowy rodzaj przestępnego zachowania, które określono mianem nękania³³. Choć opisane wyżej przestępstwo nękania wprowadzono do angielskiego prawa karnego jako reakcję na problem stalkingu, regulacje w opisanym wyżej kształcie uznano po pewnym czasie za niewystarczające, a uchwalony w 2012 r. *Protection of Freedoms Act* wprowadził *Protection from Harassment Act* nowy rodzaj czynu zabronionego, tym razem wprost nazwanego stalkingiem. Opis tego czynu z perspektywy prawa kontynentalnego może budzić szczególne zdumienie, bowiem stosowana np. w Polsce technika legislacyjna znacznie odbiega od tego, jak przepisy o stalkingu sformułowano w prawie angielskim. I tak, zgodnie z brzmieniem sekcji 2A znowelizowanego *Protection from Harassment Act*, winnym przestępstwa jest ten, kto: podejmuje ciąg zachowań wypełniających znamiona nękania, a jednocześnie zachowanie to stanowi stalking. Na potrzeby tego przepisu zachowanie stanowi stalking innej osoby, jeśli: polega na nękaniu innej osoby, a działania i zaniechania wchodzące tu w grę są kojarzone ze stalkingiem i jednocześnie osoba dopuszczająca się ciągu zachowań wie lub powinna wiedzieć, że ów ciąg zachowań stanowi nękanie innej osoby. W dalszej części przepisu zawarto przykładowe wyliczenie czynów, które w określonych okolicznościach mogą być kojarzone ze stalkingiem. Są to: podążanie za daną osobą, kontaktowanie się lub podejmowanie próby kontaktowania się z osobą w jakikolwiek sposób, opublikowanie jakiegokolwiek oświadczenia lub innego materiału, które odnoszą się lub rzekomo odnoszą do innej osoby lub które rzekomo od tej osoby pochodzą, monitorowanie użytkownika przez inną osobę Internetu, poczty e-mail lub jakiegokolwiek innej formy komunikacji elektronicznej, wałęsanie się w jakimkolwiek miejscu zarówno publicznym, jak i prywatnym, naruszanie jakichkolwiek przedmiotów własności będących w posiadaniu innej osoby, obserwowanie lub szpiegowanie innej osoby. Tak ujęte przestępstwo stalkingu podlega rozpoznawaniu w postępowaniu uproszczonym bez ławy przysięgłych i zagrożone jest karą pozbawienia wolności do 51 tygodni lub grzywną nieprzekraczającą 5 po-

---

³³ A. Michalska-Warias, *Przestępstwo stalkingu w prawie angielskim i amerykańskim* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 111-132, ISBN 9788381246231.

ziomu na standardowej skali grzywien lub obiema tymi karami łącznie³⁴.

Ujęcie ściśle syntetyczne występuje w prawie karnym **Belgii**. Artykuł 442 bis ust. 1 k.k. Belgii typizuje zachowanie sprawcy, który nęka osobę, mimo że wie lub powinien wiedzieć, iż przez swoje zachowanie zakłóca jej spokój. Czynność wykonawcza nie jest w żaden sposób doprecyzowana. Czyn jest zagrożony karą do 2 lat pozbawienia wolności. Dodać jednak należy, że syntetyczność opisu dotyczy tylko znamion czynu w typie podstawowym. Typ jest jednak rozwarstwiony. W art. 442 bis ust. 2 stypizowano czyn w typie kwalifikowanym. Znamieniem kwalifikującym jest popełnienie czynu z pokrzywdzeniem osoby szczególnie podatnej na zagrożenie z powodu wieku, ciąży, choroby, upośledzenia fizycznego lub umysłowego, które to cechy były widoczne lub znane sprawcy. W takim wypadku kara może zostać podwojona. Zgodnie z art. 442 bis ust. 3 ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, przy czym wniosek może zostać złożony także przez organ władzy³⁵.

Duńskie prawo typizuje zachowanie polegające na naruszeniu zakazu zbliżania się do pokrzywdzonego, który to zakaz nałożony został na sprawcę dopuszczającego się naruszania spokoju innej osoby. Nie jest to zatem w obecnym stanie prawnym bezpośrednio kryminalizacja stalkingu jako takiego. Nie jest to też regulacja kodeksowa, choć swego czasu duńskie prawo karne przewidywało kodeksowy typ występku, który można było uznać za stalking. Obowiązujący od 1933 r. art. 265 k.k. Danii zabraniał pod groźbą kary naruszania spokoju innej osoby przez nachodzenie go, narzucanie się z listami i inne zachowania pomimo ostrzeżeń policji. Czyn był zabroniony pod groźbą grzywny lub pozbawienia wolności do lat 2, a ostrzeżenie policji zachowywało moc przez 5 lat. Ustawą z 3.02.2012 r. o zakazie krępowania usunięto ten przepis z Kodeksu karnego Danii, a włączono do owej ustawy. Kryminalizacja stalkingu ma w obecnym kształcie charakter pośredni. Pokrzywdzony musi uzyskać od kierownika jednostki policji lub prokuratury zakaz zbliżania się sprawcy, który dopuszcza się stalkingu stypizowanego obecnie w podobnym kształcie, jak miało to miejsce na gruncie art. 265 k.k. Danii. Sankcją za sam stalking

³⁴ Tamże, s. 128.

³⁵ M. Kulik, *Stalking w wybranych państwach ...*, dz. cyt., s. 146.

jest właśnie ów zakaz zbliżania się. Przepęstwem jest natomiast naruszenie tego zakazu (§ 21 ustawy o zakazie krępowania). Czyn jest zabroniony pod groźbą kary grzywny lub pozbawienia wolności do lat 2. Niemniej stan prawny w tym zakresie nie może być uznany za ostateczny, gdyż nadal trwają prace parlamentarne nad jego przekonstruowaniem³⁶.

Wprowadzenie do polskiego Kodeksu karnego przestęstwa uporczywego nękania (art. 190a § 1) nastąpiło kilka lat przed wejściem w życie w stosunku do Polski konwencji stambulskiej. Nie stanowiło ono zatem wykonania zobowiązania wynikającego z art. 34 tej konwencji. Nie powinno jednak budzić wątpliwości, że zakres kryminalizacji uporczywego nękania przewidziany w art. 190a § 1 i 3 k.k. jest szerszy niż wymagany na gruncie art. 34 konwencji. O ile w art. 34 konwencji strasburskiej jest mowa jedynie o umyślnym, powtarzającym się zastraszaniu osoby, powodującym, że obawia się ona o swoje bezpieczeństwo, o tyle art. 190a § 1 k.k. obejmuje także zakresem kryminalizacji „istotne naruszenie prywatności osoby”. Tym samym prawo polskie z pewnością spełnia wymogi konwencji stambulskiej w zakresie kryminalizacji stalkingu. Podobnie, jak już wspomniano, nie pozostaje w sprzeczności ze standardami europejskimi tryb ścigania przestęstwa stalkingu na wniosek pokrzywdzonego. Trzeba też uznać, że polskie prawo karne procesowe dostarcza wymaganych przez konwencję stambulską i orzecznictwo ETPC środków ochrony ofiar stalkingu³⁷.

Z badań nad stalkingiem i cyberstalkingiem wynika, że skala tego zjawiska rośnie wraz z rozprzestrzenianiem się dostępu do Internetu i nowych technologii (Tabela 2). Przyczyny tego są różne, ale najważniejszą jest rozpowszechnienie się dostępu do Internetu i nowych technologii. Duża anonimowość stalkerów w cyberprzestrzeni sprzyja możliwościom nękania ofiar, ich wyszukiwania, ponieważ ludzie nie zabezpieczają się odpowiednio w sieci. Internauci nieświadomi ryzyka, tego jaka osoba znajduje się po drugiej stronie i zbiera informacje o danej ofierze podają swoje numery

³⁶ Tamże, s. 146-147.

³⁷ M. Wąsek-Wiaderek, *Obowiązki państwa w zakresie ochrony przed nękaniami w świetle art. 8 Europejskiej konwencji praw człowieka i innych standardów Rady Europy* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 192-193, ISBN 9788381246231.

telefonów, adresy, udostępniają zdjęcia, nazwy miejsca pracy. Wiedza i możliwości stalkerów się rozszerzają dzięki nowym technologiom do których mają dostęp. Jak wypowiedzieli się oskarżyciele publiczni, udowodnienie przestępstwa stalkingu w sieci jest bardzo trudne, jeżeli sprawca używa anonimowych kont, różnych IP, korzysta z systemów przekierowujących, w tym na inne kraje.

Tabela 4. Przestępstwo uporczywego nękania i kradzieży tożsamości przez wykorzystanie wizerunku (art. 190a § 1)

ROK	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Przestępstwa wykryte	Wskaźnik wykrycia (w %)
2017	8078	4204	2853	67,7
2016	7536	3990	2582	64,7
2015	6703	3243	2075	63,7
2014	6209	3202	2266	70,6
2013	5327	2925	2104	71,7
2012	4455	2690	2020	75

Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko-4/76586,Uporczywe-nekanie-i-wykorzystanie-wizerunku-art-190a.pdf>, [Dostęp: 12.06.2019].

Dane liczbowe statystyki policyjnej pokazują, że w roku 2012 wszczęto 4445 postępowań przygotowawczych z art. 190a. Na 2690 przestępstw stwierdzonych – 2020 z nich wykryto. Liczba ta ma jednak tendencję wzrostową i w roku 2017 Policja odnotowała już 8078 przypadków wszczętych postępowań. Na 4204 przestępstwa stwierdzone wykryto tylko 2853. W badanym okresie wskaźnik wykrycia oscyluje średnio w granicach 70%. Dane z Tabeli 4 wskazują, że liczba postępowań wszczętych z art. 190a w ciągu 6 lat wzrosła o 81%, a liczba przestępstw stwierdzonych o 56%. Natomiast wykryto tylko o 41% przestępstw więcej.

Przed wprowadzeniem przestępstwa stalkingu do kodeksu karnego zachowania składające się na to przestępstwo były pena-

lizowane z innych artykułów k.k. (groźba, zniewaga, zniesławienie, zmuszanie do określonego zachowania, naruszanie miru domowego). W praktyce polskich organów ścigania stalking stał się przestępstwem popularnym, co oznacza, że kryminalizacja takich zachowań być może była potrzebna ze względów niejako symbolicznych – formalne nazwanie pewnego fenomenu sprawiło, że usprawniło się ściganie jego przejawów. Wskazane jednak jest przeprowadzenie bardziej szczegółowych badań aktowych, aby sprawdzić jak często sprawca winny jest tzw. „czystego” stalkingu, gdy kwalifikacja na podstawie art. 190a § 1 k.k. była jedyną możliwą (nie doszło zatem do kumulatywnej kwalifikacji prawnej lub do wyeliminowania z kwalifikacji innego przepisu na podstawie reguł wyłączenia wielości ocen, w tym art. 107 k.w.). Tylko takie badanie dałoby odpowiedź na pytanie, jak często przepis art. 190a § 1 k.k. rzeczywiście pozwala na ściganie zachowań, które bez jego wprowadzenia pozostawałyby bezkarne³⁸.

Walka z cyberstalkingiem

Wzrost przestępstw związanych z nękaniami, ich rozmiary i tendencje wzrostowe cyberstalkingu stanowią realny sprawdzian dla obowiązującego prawa karnego w Polsce i przygotowania służb do zwalczania zjawiska. Ponadplanowo, jest konieczne zaangażowanie Policji lub innych specjalnych służb, w tym z udziałem informatyków w przeciwdziałanie zagrożeniom powodowanym przez cyberprzestępców. Praktykę policyjną i śledczą intensywnie musi wspomagać kryminalistyczna teoria wykrywania, która określa logicznie powiązane działania prowadzące od ofiary lub zdarzenia do sprawcy. Niejednokrotnie wyrafinowany *modus operandi* sprawcy, brak dokładnej definicji zjawiska i zagadnień szczegółowych, a także mechanizmów zwalczania, poważnie utrudnia nie tylko rozpoznanie i wykrywanie, ale również zgromadzenie dowodów przestępstwa³⁹.

We wszystkim tym nie pomaga niejednoznaczność przepisów prawnych, a skuteczne zwalczanie tego zjawiska rozwijającego się

³⁸ A. Michalska-Warias, *Przestępstwo stalkingu ...*, dz. cyt., s. 129-130.

³⁹ J. Grubicka, *Internet Rzeczy – wyzwania czy zagrożenia* [w:] *Zagrożenia i bezpieczeństwo współczesnego człowieka w cyberprzestrzeni*, Grubicka J. (red.), Słupsk 2018, s. 143-144. ISBN 978-83-950187-5.

nie tylko ilościowo, ale również jakościowo wydaje się niemożliwe bez ciągłego dostosowywania zarówno metod przeciwdziałania, jak i obowiązującego prawa. Wskazaną potrzebę uzasadnia w szczególności pojawianie się nowych form zagrożeń cyberprzestępczości związanych z jej profesjonalizacją i uzawodowieniem struktur przestępnych⁴⁰.

Uporczywe nękanie osoby może przybierać różnorodne formy, a wszystko zależy od pomysłowości sprawcy. Przestępca oddziałuje na psychikę drugiej osoby poprzez wizję zagrożenia, które może jej niedługo grozić. Bardzo często stalker ma satysfakcję z samego lęku ofiary. Pokrzywdzona osoba jest nękana wbrew jej woli, co prowadzi do pozbawienia jej poczucia bezpieczeństwa. To co przeżywa ofiara cyberstalkera zazwyczaj nie jest widoczne na zewnątrz. Ofiary takich prześladowań mogą się poczuć upokorzone, oszukane, wykorzystane lub zranione. „Niezwykle ważne jest, aby osobom doświadczającym przemocy udzielić wsparcia, wysłuchać ich i pomóc w poradzeniu sobie z tą sytuacją. Czasem warto skorzystać ze specjalistycznej pomocy psychologicznej. Długotrwałe doświadczanie przemocy może doprowadzić do zaburzeń depresyjnych lub lękowych. Rodzice powinni rozmawiać z dziećmi na temat zagrożeń w sieci, informować, że w sytuacji, gdy ktoś będzie udostępniał jakieś materiały na ich temat w Internecie, mają powiedzieć im o tym. Rodzice powinni mieć kontrolę nad tym jakie strony odwiedzają ich dzieci i ile czasu spędzają w sieci a o każdym przypadku prześladowania w sieci należy informować nie tylko rodziców, ale także nauczycieli oraz Policję. Sprawca nigdy nie jest anonimowy. Policja ma metody i możliwości ustalenia, z jakiego komputera lub telefonu, były wysyłane e-maile lub smsy⁴¹.

Zakończenie

Najbardziej ogólną i raczej powszechnie przyjętą granicą wolności jednego człowieka jest wolność drugiego. Korzystając z do-

---

⁴⁰ https://www.ksiegarnia.beck.pl/media/product_custom_files/1/0/10271-cyberprzestepczosc-maciej-siwicki-darmowy-fragment.pdf [Dostęp 13.05.2019].

⁴¹ <https://socialpress.pl/2014/01/cyberstalking-co-trzeba-wiedziec-jak-sie-bronic>, [Dostęp 2.06.2019].

brodziejstw wolności słowa, prawa do posiadania własnych poglądów i dóbr, prawa do poszanowania osobistej godności, nie można zapominać, że te same prawa przysługują innym, a zatem wszelkie działania jednostki nie mogą ograniczać i naruszać praw innych ludzi. Nie ma żadnych powodów, by te normy postępowania w realnej rzeczywistości nie odnosiły się w tym samym stopniu do przestrzeni wirtualnej w Internecie. W końcu jest to tylko narzędzie i choć bez wątplenia wpłynęło ono na życie społeczne, to mimo wszystko człowiek jest jego twórcą, a nie tworzywem. Internet sprawia, że trudniej jest reżimom autorytarnym kontrolować ludność, tak samo niespotykana otwartość i wolność środowiska usieciowionego wymaga nowych sposobów ochrony społeczeństw otwartych przed jednostkami i grupami działającymi destrukcyjnie, przez zjawiska takie jak cyberstalking.

Stalking istniał przed regulacją prawną tego zachowania, nadal występuje i niestety obserwuje się jego progres. Już w starożytności w prawie rzymskim znane było tzw. *adtemptata pudicitia* co oznaczało *natrętne chodzenie za osobą dobrych obyczajów*. Niemniej obecnie postęp w technologii, nieograniczony dostęp do danych jakie użytkownicy pozostawiają po sobie w sieci stanowią idealne środowisko do rozwoju stalkingu i cyberstalkingu. Społeczeństwo korzystające z Internetu oraz coraz nowocześniejszych urządzeń mobilnych jest narażone na wiele zagrożeń ze strony otaczającego świata, w tym wirtualnego. Przeciwdziałanie wymaga programów edukacyjnych, prowadzenia akcji społecznych, które powinny uświadamiać ludziom konsekwencje sytuacji, gdy nieodpowiedzialnie umieszczają w sieci zbyt wiele informacji pozwalających na ich identyfikację i pozyskanie pozostałych danych. Stalkerom wystarcza to do wyśledzenia ofiary, jej osaczenia a następnie nękania, także w formach tradycyjnych (śledzenie, nachodzenie, dzwonienie, wysyłanie smsów, e-maili, listów, podarunków, monitorowanie, fotografowanie, naprzykrzanie się, prześladowanie, osaczanie itp.). Sprawca ma bowiem dostęp do wszelkich danych osobowych, kontaktów i znajomych ofiary, jej wizerunku, informacji o miejscu pracy, sposobach spędzania czasu wolnego. Umożliwia to oprócz nękania w sieci dodatkowo podszycie się pod daną osobę tzw. kradzież tożsamości, co też stanowi formę cyberstalkingu. W skrajnych przypadkach sprawca może w taki sposób

uzyskać dostęp do kont bankowych ofiary, poczty elektronicznej, mediów społecznościowych. W tej sytuacji stalker często oprócz typowego stalkingu dopuszcza się też czynów zabronionych kwalifikowanych z innych artykułów kodeksu karnego – choćby przejęcie konta, kradzież.

Celem zahamowania tendencji wzrostowej zjawiska nękania, szczególnie cyberstalkingu, wszelkie działania trzeba podejmować już w szkołach, promując bezpieczne sposoby korzystania z Internetu. Nękanie w sieci daje sprawcom poczucie bezpieczeństwa i anonimowości, a ofiarą jednego cyberstalkera może być kilka osób jednocześnie oraz np. organizacje. Cyberstalking jest obecnie znacznie bardziej szkodliwe i dotyka coraz większej liczby osób. Sposobem na ograniczenie tendencji wzrostowej stalkingu jest lepsze wychowanie nowego pokolenia, w duchu pokoju i poszanowania drugiego człowieka. Trzeba też podejmować próby zmiany nastawienia społeczeństwa do niektórych kwestii, w tym do praw mniejszości narodowych, praw kobiet, praw osób o innej orientacji seksualnej itp.

Przeciwdziałanie zjawisku uporczywego nękania wymaga nie tylko wdrożenia art. 34 konwencji stambulskiej, ale i tych przepisów, które są nastawione na zmianę wzorców społecznych, kulturowych, dotyczących zachowania kobiet i mężczyzn w celu ochrony przed naruszeniem godności człowieka. Uporczywe nękanie sięga po wzorce relacji władczych. Prewencja wymaga położenia nacisku na wzmacnianie i promowanie tych zależności, które są autonomiczne i niezależne. Sprawcy nie powinna ekskulpować obrona przez kulturę. Przeciwdziałanie uporczywemu nękaniiu rodzi jednak po stronie ustawodawcy i władzy zobowiązanie do wypełnienia treści art. 5 Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet Nowy Jork z 18 grudnia 1979 r. i art. 12 Konwencji stambulskiej poczynając od podręczników szkolnych po ujęte, także w treści prawa, wzorce komunikacji⁴².

---

⁴² M. Płatek, *Stalking – reforma prawa czy dogmatyczny (d)efekt genderowych uchybień zasadzie neutralności prawa* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 248-249, ISBN 9788381246231.

Bibliografia

1. Budyn-Kulik M., *Wybrane psychologiczne aspekty nękania* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 251-270, ISBN 9788381246231.
2. Burszta W. J., *Internetowa Polis w trzech krótkich odśłonach* [w:] *Ekran, Mit, Rzeczywistość*, W. J. Burszta (red.), Warszawa 2003, ss. 259, ISBN 8371632754.
3. Chałubińska-Jentkiewicz K., Karpiuk M., *Prawo nowych technologii. Wybrane zagadnienia*, Monografie LEX, Warszawa 2016, ss. 484, ISBN 9 788326481918.
4. Fronczak J., *Stalking z perspektywy interdyscyplinarnej*, „Białostockie Studia Prawnicze”, z. 13, 2013 s. 147–158, ISSN 1689-7404.
5. Grubicka J., *Konwergencja technologiczna a system bezpieczeństwa informacji* [w:] *Nowoczesne technologie na rzecz bezpieczeństwa*, W. Filipkowski (red.), Gdynia 2015, s. 53-70, ISBN 978-83-941308-7-9.
6. Grubicka J., *Internet Rzeczy – wyzwania czy zagrożenia* [w:] *Zagrożenia i bezpieczeństwo współczesnego człowieka w cyberprzestrzeni*, Grubicka J. (red.), Słupsk 2018, s. 143-144. ISBN 978-83-950187-5.
7. Jędrak D., *Stalking w świetle badań empirycznych* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 271–298, ISBN 978-83-812462-31.
8. Krajewski R., *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy”, 2012/5/22-35, ISSN 0867-7255.
9. Kosińska J., *Prawnokarna problematyka stalkingu*, „Prokuratura i Prawo”, 2008, Nr 10, s. 33–47, ISSN 1233-2577.
10. Kulik M., *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 133-160, ISBN 9788381246231.
11. Kwaśniewski J., *Dewiacja społeczna* [w:] *Encyklopedia Socjologii. T. 1: A-J*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 125-129. ISBN 83-85505-71-7.
12. Michalska-Warias A., *Przestępstwo stalkingu w prawie angielskim i amerykańskim*, [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 111-132, ISBN 9788381246231.
13. Mullen P. E., Mackenzie R., Ogloff J. R., Pathé M., McEwan T., Purcell R., *Assessing and managing the risks in the stalking situation*, J Am Acad Psychiatry Law 2006.
14. Nazar K., *Prawnokarna ocena nękania przed wejściem w życie art. 190a § 1 i 3 k.k.* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 13-38, ISBN 9788381246231.

15. *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), LEX 2012, ISBN 978-83-264-3923-0.
16. Płatek M., *Stalking – reforma prawa czy dogmatyczny (d)efekt genderowych uchyleń zasadzie neutralności prawa* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 214-250, ISBN 9788381246231.
17. Sieńko M., *Zjawisko stalkingu i odpowiedzialność karna za stalking na Ukrainie* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 162, ISBN 9788381246231.
18. Sobczak J., Kakareko K., *Nękanie w Internecie* [w:] *Stalking*, Mozgawa M. (red.), Warszawa 2018, s. 195-214, ISBN 9788381246231.
19. Spitzer M., *Cyberchoroby. Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, wyd. Dobra Literatura, Słupsk 2016, ss. 416, ISBN 978-83-65223-54-8.
20. Wąsek-Wiaderek M., *Obowiązki państwa w zakresie ochrony przed nękaniami w świetle art. 8 Europejskiej konwencji praw człowieka i innych standardów Rady Europy* [w:] *Stalking*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2018, s. 192-193, ISBN 9788381246231.

Strony internetowe:

<https://e-prawnik.pl/porady-prawne/definicja-stalkingu.html>

<http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=415>

http://uwm.edu.pl/mkks/wp-content/uploads/05_Mrozek_J.pdf, s. 74

https://www.ksiegarnia.beck.pl/media/product_custom_files/1/0/10271-cyberprzestepczosc-maciej-siwicki-darmowy-fragment.pdf

<https://socialpress.pl/2014/01/cyberstalking-co-trzeba-wiedziec-jak-sie-bronic>